

Támogatás, fenntartás, finanszírozás

Vendégek: Harsányi László, a NKA bizottságának elnöke, Cs. Tóth János, az NKA Szépirodalmi Kollégiumának elnöke, Magi István, az NKÖM művészeti főosztályvezető-helyettese, Kalász Márton, a Magyar Írószövetség elnöke, Menyhért Anna, a József Attila Kör elnöke. Moderátor: Nagy Gabriella.

Nagy Gabriella

Újságokban, az MTI hírei között mostanában egyre gyakrabban látni nyilatkozatokat, állásfoglalásokat, cikkeket azzal kapcsolatban, mennyire elégedettek vagy elégedetlenek az írószervezetek a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, illetve a Nemzeti Kulturális Alapprogram támogatási-finanszírozási stratégiájával, illetve gyakorlatával. Az elégedetlenség nem mai keletű, ám mintha mostanában hevesebbek lennének az indulatok. Egyre többet lehet hallani, hogy az írószervezetek minimálbéren vannak tartva, nincs pénz, de még koncepció sincs arra, hogy irodalmat hogyan lehetne működtetni hosszú távon, alulkezelt vagy tudatosan lent tartott a kultúrának ez a szegmense, és az íróknak, irodalomnak ma Magyarországon nincsen becsülete vagy presztízsze. Ezt a beszélgetést megelőzően Menyhért Anna, a JAK elnöke levelet intézett a Nemzeti Kulturális Alapprogram elnökéhez, Harsányi László úrhoz, illetve Hiller István kulturális miniszter úrhoz. Leveleiben összefoglalta, milyen bajok látszódnak ma az irodalomban, és mi az, amit kérdésként vendégeinknek szívegeznénk. Ezzel párhuzamosan Kalász Márton, az Írószövetség elnöke – aki hasonlóképpen látja a helyzetet – állásfoglalást tett közszé a napilapokban, illetve MTI hírei között. Először Menyhért Annát, majd Kalász Márton urat kérem, összegezzék, milyen pontokon látják hibásnak, rossznak az állami támogatások rendszerét.

Menyhért Anna

Évek óta próbálkozunk egy ilyenfajta beszélgetést összehozni, eredménytelenül. A minisztérium képviselői sosem érkeztek meg Szigligetre. Ezért most kifejezetten örülünk, hogy végre a körünkben üdvözölhetjük a minisztérium és a kulturális alapprogram képviselőit. Ebből is azt látjuk, végre talán napirendre kerülnek a kérdések, amelyek hosszú ideje fontosak a számunkra, és talán az illetékesek is észreveszik, hogy az írószervezetekkel és általában az irodalom, az írók helyzetével komoly gondok vannak ebben az országban, és hogy a rendszerváltás óta egyáltalán nem alakult ki arra nézve semmiféle koncepció, elgondolás, társadalmi egyetértés, hogy mi ma egy író, egy írószervezet, az irodalom szerepe a magyar kultúrában. Ebből napi szinten is komoly gondjaink vannak. Nyilván mindenki szembesült már azzal, mekkora honoráriumot lehet egy könyvért kapni, vagy hogy mekkora összeg jár a József Attila-díjjal, mennyi a Móricz-ösztöndíj értéke: mind igen alacsony összegek. Az írószervezetek napi működését tekintve totális ellehetetlenítés folyik: havi 200 ezer forintból kéne a JAK-nak működnie. Szeretnénk, ha el tudnánk kezdeni közösen gondolkodni erről. Ez lenne az első lépés a Kalász Márton-állásfoglalás és a literán megjelent, írószervezetek vezetőivel készült interjúk után, hogy valami az ősz folyamán elkezdhessen kialakulni ebben a kérdésben, hogy miről is szól egy írószervezet, mennyit ér egy irodalmi mű a piaci viszonyok között, és hogy koncepcionálisan mi az, amit a kulturális tárca, illetve az alapprogram ebben az ügyben álláspontként a magáénak tart.

Kalász Márton

Közvetlenül a könyvhét előtt ült össze a Magyar Írószövetség választmánya, hogy a gondokat újrabeszéljük. Az állásfoglalás az Írószövetség választmányának állásfoglalása volt. Az MTI megnyírbálva közölte, az ő munkatársuk kommentárja jelent meg nagyobbrészt, és kivonatokban az állásfoglalásunk, aminek aztán mindenütt volt visszhangja. Nekem közben volt egy hosszú beszélgetésem Hiller miniszter úrral, a

nyilatkozat is szóba került, és hogy mit lehetne csinálni. Szeptemberre várom a második beszélgetést. Másfél éves elnökségem alatt először vagyok bizakodó. A gondjainkat, amennyire lehet, megpróbáljuk különválasztani: az Írószövetség konkrét gondjai mellett felelősnek érezzük magunkat a helyzetért, amelyben a magyar író-társadalom és irodalom van. Valóban elodázhatatlan a változás. Külön kell választani az állami támogatást és a mecenatúrát. Nálunk sajnos semmiféle hagyománya, legalábbis jelene nincsen a mecenatúrának. Ám ahhoz is szükség van a kormány közreműködésére, nemcsak pénzemberekre.

Nagy Gabriella

A nyilatkozatában az olvasható, "A Magyar Írószövetség szerint a kormánynak elemi kötelessége, hogy megfelelő anyagi és egyéb feltételeket biztosítson az irodalomnak, de a rendszerváltozás tizenhárom éve nem hozott javulást az irodalom, illetve írók anyagi-társadalmi megbecsülésében. A választmány állásfoglalása szerint ma az irodalom működése szinte teljesen a piactól függ, és az állami támogatás más művészeti ágakhoz képest is elképesztően kevés. Továbbá, a költségvetés a könyvkiadás évi mintegy tízmilliárd forintos forgalmiadó-bevételének csak töredékét forgatja vissza az irodalmi műhelyek finanszírozására." Kérem jelenlévő válaszadóinktól, hogy első körben azokra a kérdésekre reagáljanak néhány szóban, amelyekben érintve érzik magukat. Hogyan látják az általános helyzetét a magyar irodalomnak a kultúrán belül, finanszírozási, működtethetőségi szempontból?

Harsányi László

A kérdés egyrészt jogos, másrészt szinte megválaszolhatatlan ebben a pillanatban. Abszolút nem szeretnék tíz-tizenhárom évvel ezelőttig visszamenni, és rendszerösszehasonlítással szórakoztatni a jelenlévőket. A rendszerváltozás voltaképpen az állam kulturális vállalkozását, szerepvállalását nagyságrendileg csökkentette, anulálta, lenullázta. Ismerjük a 90-es évek előtti állami kultúrpolitikát, milyen finanszírozásban testesült meg, és mi történik ezzel később. Én azzal hízelgek időnként magamnak – egyre kevésbé –, hogy valamikor társadalomkutató és közgazdász voltam, a számokhoz értek valamennyire. Vegyék figyelembe, hogy miközben minden kultúrára költött forintból valamikor az állam 70-80 fillért biztosított, addig ez az arány a 90-es évek közepén megfordult, az állami részvétel a kultúra megvásárlásában ma valahol 30 fillér körül van. Ezen belül vannak nagyon erős érdekképviseléssel, érdekérvényesítő képviseléssel bíró kulturális csoportok, és nagyon gyenge érdekérvényesítő képességgel bírók. Ha megnézzük az utolsó éveket, kik azok, akik ilyen érdekérvényesítő képességgel bírnak, bizonyos értelemben a filmipar kitüntetett szerepe látszik, minden művészetek közül legfontosabb alapon, és a könyv mint piaci szektor (nem az írókról beszélek) is fölzárkózóban van az érdekérvényesítésben. A kitüntetett állami intézmények (mint az Opera) reprezentatív kultúrpolitikát testesítenek meg, ez minden félfudális társadalomban így szokott lenni.

Nagy Gabriella

Hogyan kell ezt elképzelni, hogy bizonyos csoportoknak, esetleg intézményeknek (mint az Operaház) erőteljesebb érdekérvényesítő képességük van, mit csinálnak?

Harsányi László

Az Operaháznak szerintem nincsen, ez egy hatalomtechnikai probléma. A világon mindenhol minden egyes kormányzat, aki magát kultúr-nemzetnek hívja, megcsinálja a maga piramisát. Ha erős állami részvétel van, a kormányok csinálják, ha nincs, akkor olyanok, mint Amerikában Guggenheim vagy más mecénások és szponzorok. Itt nincs csoda, ha mi nem csináljuk meg az üvegpiramist a Louvre udvarában, akkor rendbehozzuk azokat az állami intézményeket, amiket egyébként rendbe kell. Amennyire külsőként, inkább olvasóként, és egy ideje a kultúrában motoszkáló emberként

látom, az irodalom abban a speciális helyzetben van, hogy rendkívül erősen perszonalizált műfaj (ilyen a képzőművészet egy része), ahol az érdekérvényesítés lehetőségei emiatt sokkal korlátozottabbak, mint egy ipar- vagy nagyüzemszerűen működő kulturális területen. Egész más a filmiparé, ahol egy film megvalósítása 100 és 200 millió forint, és ha elkezdtek, be kell fejezni, és egész más az íróé, akinek a költségeit viszonylag nehezen lehet ebben az értelemben fölfogni az állami kulturális politikának. Ezek a nagyon perszonalizált, elemi szintre szétesett műhelyek, irányzatok, szakmák nehezen tudnak eljutni az állami döntéshozatalig. Ez így volt a 90-es évek előtt is, egy másfajta struktúra volt persze, az egyéni érdekérvényesítés egészen kiugró szerephez jutott. Régi játék udvari művészeknek adni, másoknak meg a hangjuk sem hallatszik.

Összegezve nagyon eltérő versenyhelyzetből nagyon eltérő jelenlegi szituációkba jutottak a kulturális területek egymáshoz képest. Most arról nem beszélek, hova jutottak más, sokkal erősebb érdekérvényesítő területek, akik állami pénzeket várnak valamilyen okkal. Ahogyan Hiller miniszter úr szokta mondani, egy tejbombának, egy aszálybombának meg egy disznóbombának a hatástalanítása annyi, amiből a fél magyar kultúrát ki lehetne stafírozni, és a magyar agráriumban négyszer-ötször bekövetkezik egy évben efféle hatástalanítás, amely mögött 100-150 ezer család van, erős érdekérvényesítéssel. A kultúra általában gyenge érdekérvényesítő. Mint szektor, nem kultúrszociológiai értelemben, hanem mint statisztikailag megfogott terület voltaképpen a legnagyobb mértékben vesztette el arányait tekintve az állami jelenlétet. Sokkal inkább vonult ki belőle az állam, mint az oktatásból, az egészségügyből, a szociálpolitikából és így tovább. Részben azért, mert azok hatása, tömegszerűsége, minden negatívuma politikailag kényesebb. Részben azért, mert a kultúra a bástyáit nem volt képes megőrizni, részben pedig azért, mert a rendszerváltás környékén elenyésztetek az érdekvédelmi szervezetei. Lehet, hogy megmaradtak formátumban, mint írószövetség, de érdekérvényesítő képességük lenullázódott, nem voltak képesek önmagukat megvédeni (noha nem biztos, hogy lehetett volna). Ezt a két okot mindenképpen körbe kell járni.

Magi István

Az elnök asszony leveléből kiderült, számíthat az ember arra, hogy szétszedik, aki segített a felkészülésben, külön nagybetűvel kisdzede, nehogy kiejtsem azt a szót, hogy támogatás, merthogy nem szeretik hallani, úgyhogy beszéljünk finanszírozásról. Érdekes kérdés hangzott el, hogy mit jelent az érdekérvényesítés szerepe. Én egy éve találkoztam ezzel a kérdéssel. Addig színházi területtel foglalkoztam a minisztériumban. Féloldalas Magyarországon a kultúra finanszírozása, van egy ún. előadóművészeti szektor, amelyiknek a rendszerváltás után az intézményrendszere megmaradt, több környékbeli országgal ellentétben Magyarországon színházakat nem zártak be, inkább újak nyíltak. Magyarországon a zenekarok nem szűntek meg, hanem újak alakultak. Hivatásos táncegyüttesek, énekkarok alakultak. Az előadóművészeti rész megtartotta a rendszerét, az infrastruktúráját. Ez az a területe a magyar kultúrának, ahonnan nem vonult ki az állam, hanem számszerűen legalább olyan mértékben jelen van, ahogyan a korábbi időszakban. Ez volt az a része a magyar kultúrának, amelyik az érdekeit jól, jobban tudta érvényesíteni, be tudott jutni a pénzügyminiszterhez. Az, hogy a magyar színházaknak van egy – nem mondom, hogy elégséges, de – mégiscsak a működésüket biztosító támogatási rendszere, annak volt köszönhető, hogy annak idején a magyar színházi szövetség ambiciózus vezetése jó kapcsolatot alakított ki az akkori kulturális minisztériumi művészeti területtel, és a pénzügyminiszter, Kupa Mihály verset olvasott, színházba járt. Ennek a hármasnak lett a következménye, hogy kialakult egy olyan finanszírozási rendszer, ami gyakorlatilag a színházi élet teljes szegmensét átfogja, a kőszínházaktól a szabadtéri és alternatív színházakig, ez a költségvetési törvényben olvasható. Példa nélküli egész Európában, hogy a költségvetési törvényben egy teljes melléklet – a 7-es számú melléklet – kizárólag a

színházfinanszírozással foglalkozzon, név szerint felsorolja a színházakat, hogy mennyi pénz jár nekik. Ehhez csatlakozott később a zenekari és zenei élet, aminek megint csak voltak személyes okai: a kulturális miniszter a zenét valamilyen módon előnyben részesítette.

A másik területe a művészetnek, amely ugyanolyan fontos, nem rendelkezik intézményrendszerrel, nem könnyű megközelíteni. Egy színházat lehet finanszírozni, mert amit építettek, azt működtetni kell. Hogyan lehet az irodalmat támogatni? Sokkal nehezebb, bonyolultabb. Ennek következtében alakult ki a féloldalasság. Az a része a művészetnek, amely intézményrendszerrel rendelkezik, megfogható, megszámlálható volt, rendelkezik ezzel az állami támogatással, a másik része, amely individuumok tevékenységéből tevődik össze (elsősorban az irodalom és a képzőművészet), ebből a szempontból meglehetősen háttérbe szorul. Ezt így hagyni nem lehet. Egy éve készülnek a minisztériumban (sőt elkészültek már bizonyos területekre, például a képzőművészetre) azok a tervek, amelyek valamilyen módon rendszerbe próbálják foglalni a finanszírozás lehetőségét. Vagyis az eseti, egyedi, egyszeri támogatások helyett valamilyen rendszert próbálnak alkotni, és megkísérlik megtalálni a területnek azokat a szegmenseit, amelyek támogathatók. Ebből a szempontból az egyik legfontosabb szegmens az irodalom és az írószervezetek területe.

Nagy Gabriella

Megvitatják-e az irodalom különböző területeinek képviselőivel?

Magi István

Annak idején, amikor a színház vagy zeneművészet finanszírozási koncepciója kialakult, a szakma és a tárca közös munkája volt. Jelen pillanatban, ami készen van, de nem biztos, hogy ez a 2004-es költségvetésben megjelenik, az infrastruktúrával rendelkező képzőművészeti alkotótelepek támogatási terve. Ha egy ilyen finanszírozási rendszert az irodalom számára meg akarunk teremteni, már pedig akarjuk, az szintén közös munka kell, hogy legyen. Az íróasztal mellett egyetlen hivatalnok sem fogja kitalálni, csak közös gondolkodás eredménye lehet. Az irodalom részéről – ha úgy tetszik – nincs kész. A saját véleményem, hogy az irodalom területén az egyik megfogható pont az írószervezetek, amelyek után az egyéni alkotó is egyfajta állami megbecsüléshez juthat.

Cs. Tóth János

Egy kérdést szeretnék feltenni: kit tekintünk írónak? Melyik szervezet írószervezet? Kit tekintünk képzőművésznek? Tizenöt éve egyszerű volt, Művészeti Alap-névsor, kész, vége. Írószövetség-névsor, kész, író. Ma ki az? Kit kell finanszírozni, ki az, akiről azt mondhatjuk, hogy ő már író? Képzőművészek esetében aki képzőművészeti főiskolát végzett, vagy más, ilyen irányú végzettsége van, az íróknál, aki bölcsész. De íróképzés az? Akkor az sem író. Hát akkor az, aki már festett képet vagy kiállított? – mondja a nemzetközi szervezet. Hát hány giccsfestő állított már ki, hány rossz író ír? Nagyon sok rossz író ír, sőt a slágerlistát vezeti Lesley Lawrence, akiről nem mondom, hogy rossz vagy jó író, de ő a legtöbbet eladott író. Akkor ki a jó író? Volt egy konferencia, hol beszélnem kellett erről német és francia kollégák előtt. Ott ilyet nem ismernek, a piacgazdaság társadalmában az a legjobb író, akitől a legtöbb könyvet adják el. De most, ma kit tekintünk írónak? Kit támogassunk? Írószervezeteket? És ha nyolc dilettáns összeáll, és azt mondja, mi írószervezet vagyunk, mi adjunk neki? Provokáltam csak magunkat, tudom én a választ mindenre. Végül abban maradtunk a képzőművészekkel, és maradjunk az írókkal is, hogy az az író, akit annak elismernek. Tehát az Operaház énekesé bárki lehet, akit annak elismernek, akit a színpadára engednek. A színész kategóriát úgy éri el valaki, hogy színházban játszik: színművész lesz a végzettsége, bármennyire is építőművész volt

vagy csak érettségizett. Most akkor hogy állunk az írókkal? Író az, akit írónak mondanak. Tessék meghúzni a határt: melyik írószervezetet fogadjuk el? Például Egerben van egy Varga nevű úr, aki bikinis fényképet kér a hölgyektől, akik verset küldenek neki, és azt írja a fejlécre nekik, hogy a Nemzetközi Írószövetség magyar tagozata. Na tessék, ez írószervezet? Persze kikacagjuk a kuratóriumban, mert tudjuk – azért vannak ott a kurátor urak, mert ismerik, ismerjük az irodalmat, amennyire lehet, és az új, feltűnő tehetséget. Kit kell finanszírozni? Azt mondja a minisztérium, hogy az írószervezeteket. Ha meg tudja mondani, kik a jó írószervezetek... Ugyanilyen gond a minisztériumban is. Ha megmondja valaki, kiket kell támogatni, elmondom, hogyan kell támogatni.

Menyhért Anna

Számomra az eddigiekből az derült ki, hogy a többi művészeti ágban sem olyan egyértelmű ez. Az a komoly szervezet, amelyiknek jó az érdekérvényesítő képessége. Egy kicsit ködös fogalom, pláne Magyarországon, hogy mi az érdekérvényesítés, mert valóban félfeudális a társadalom, személyes kapcsolatokon alapuló érdekérvényesítési stratégiákkal. Ahhoz, hogy ez megváltozzon – és erre szükség van, ne az történjen, hogy amikor az írószervezetek vezetőinek a barátai lesznek miniszterek, hirtelen az irodalom is jobban finanszírozottá válik –, valamiféle fogalmi átrendeződésre van szükség, aminek az első lépése az lenne, hogy támogatás helyett beszéljünk finanszírozásról. Támogatni a szegény rokont szokás, akit nem muszáj, abba lehet hagyni, azt lehet neki mondani, hogy ebben az évben öt forintot kap, a következőben meg huszonötöt, hogy örüljön. Ez történik a szigligeti tábor támogatásával is az NKA részéről. Ez is szerepelt a levelemben kérdésként. Lehet-e a szegény rokont bizonytalanságban tartani, hogy sose tudhassa, most éppen mi lesz? Ez a koncepcióhiányra vezethető vissza, nem lehet tudni, mi az írószervezet, ki az író, kinek mi a dolga. De hallgatólagos konszenzus létezik azért ebben a tekintetben...

Nagy Gabriella

Meg van ennek egy mérhetősége is, nem? Az írószervezetek tagjainak irodalomban elfoglalt helye, a szervezet tevékenységei mérhetővé teszik. Ha rendezel egy nemzetközi konferenciát, ami valószínűleg egy jelentős esemény, jelentős szervezetté teszi az írószervezetet is.

Menyhért Anna

Igen, de hogyan tudok például EWC-konferenciát szervezni, elég-e az érdekérvényesítő képességem ahhoz, hogy megszerezsem az ahhoz szükséges 10 millió forintot? Ha elég, akkor a JAK egy komoly írószervezet? Így működik? Valahogy így szerintem.

Magi István

Én úgy gondolom, hogy egy író nem attól író, hogy a minisztérium azt mondja rá, hogy író. Egy írószervezet sem attól írószervezet. Elég rossz lenne, ha így lenne. Az sem lenne jó, ha a minisztériumban döntenék el, hogy mi a szerepe a magyar irodalomnak a társadalomban, milyen szerepe lesz az Európai Unióban. A magyar irodalomnak ezt a szerepet saját magának kell kivívnia. A minisztériumnak abban van szerepe, hogy ezt a pozíciót, amit a magyar irodalom magának meg tud teremteni, segítse, ne támogassa, hanem biztosítsa a feltételeket, hogy azt a szerepét, amelyre képes, amelyre a létrehozott értékei predesztinálják, be tudja tölteni. Ilyen értelemben a kulturális kormányzat meg az alkotók egymásra vannak utalva kölcsönösen. Ami a finanszírozást illeti, abban kell majd közösen gondolkoznunk – és ebben lehet analógiákat más művészeti területekről átvenni –, hogy a finanszírozás lehetőleg valamilyen módon normatív alapú legyen. De ne normatív finanszírozás, ne egyéni ízlés alapján történjen. Ne aszerint, az éppen adott kormányzatnak vagy kormányzati képviselőnek milyen az ízlése. Semmiképpen ne

történjen politikai alapon, próbáljuk megtalálni azt, melyek a konkrét is megfogható célok. Például a szigligeti alkotóház működtetése, XXI. századi körülményeknek megfelelő rendbe hozása vagy egy irodalmi tábor, irodalmi napok (szigligeti, tokaji, debreceni) megrendezése konkrét és megfogható dolgok, amikbe bele lehet kapaszkodni. Ne azért történjen, mert az irodalomnak több kellene. Konkrétumokat kell megnevezni, hogy mire, és akkor van esély arra, hogy meg lehet szerezni egyszerre vagy fokozatosan.

Harsányi László

Ha konszenzus alakul ki abban, hogy a támogatás kiiktatandó kifejezés, akkor én kénytelen vagyok ebből a konszenzusból kilépni. Van támogatás. Akár tetszik, akár nem, egyszerűen azért, mert különböző szervezetek különböző pénzügyi technikákkal, különböző küldetéssel rendelkeznek. A Nemzeti Kulturális Alapprogram egy mecenatúraszervezet, erre hozták létre. A mecénás nem finanszíroz, hanem támogat. Finanszírozni a szponzor szokott, amikor üzletet köt velem, a reklámja fejében valamit adnom kell. A mecénás azt mondja, van egy elképzelése ennek az embernek, ez nekem tetszik, ezt az elképzelést (akár író, filmrendező vagy festőművész az illető) valamilyen arányban támogatom. Semmilyen mecénástól nem várható el, mióta az a bizonyos római ember létezett, hogy az elképzelést százszázalékosan támogassa. Az az ő – ha úgy tetszik – egyéni döntése, hiszen a pénzt ellenszolgáltatás nélkül adja, pusztán valamilyen inspiráció által. Ha a mecénás egyéni mecenatúrában dolgozik, azért dönt úgy, ahogy, mert olyan az ízlése, ha az állam a mecénás, az ízlése nehezen megfogható, valamilyen konszenzust, politikát, policyt tesz mögé. De ez támogatás. Elvileg a Nemzeti Kulturális Alapprogramnak úgy kellene működni, amióta létezik – tíz éve ez a küldetése, így is fogalmazták meg, persze ettől eltért –, hogy ő adja az “utolsó csepp”-et, odaadja azt 5-10-20 vagy akár 50%-ot, ami kell, hogy létrejöjjön a mű, megvalósuljon a folyóirat. Meg kell érteniük, hogy a Nemzeti Kulturális Alapprogram nem alkalmas arra, és azt a szerepet nem vállalja, hogy a működést, a létezését magát finanszírozza, akár kulturális szervezetről van szó, akár íróról, költőről, festőről, szobrászművészről. Semmifajta szociális célt nem támogat a NKA, nem ez a feladata. Az egy más kérdés, hogy a pénzek az útjuk során sok mindenre alkalmasak, de nem születhet ilyen elméleti döntés. Ezt nagyon fontos tisztába tennünk, mert különben elégedetlenség tolul föl. Ha a JAK egy meghatározott programért jön ide, van esélye, de ha azért, mert nehéz sorsú érdekvédelmi szervezet, a sajátomhoz nyúlhatok, de az NKA pénztárcájához nem.

Menyhért Anna

Ezt tudjuk, ez a minisztérium dolga.

Harsányi László

Léteznek, létezhetnek már hónapokon belül más szervezetek, amelyek kifejezetten működéstámogatói az írószervezeteknek... Látnunk kell, hogy a kultúra, mint sok más társadalmi tevékenység, az államtól is pénzt vár, és a piactól is pénzt szeretne (és még vannak más források is számára), de ezek más-más technikák, amelyek összeillesztése mesterségesen nem lehetséges. Ez egy mindennapi harc. Mondhatnám, hogy az irodalmat és az írókat finanszírozzák a kiadók, hiszen ők hozzák a hasznát. A kiadó az egyetlen megfogható szektor, amivel a NKA tud mit kezdeni, nem beszélve az írói ösztöndíjról. Beleférnek kiegészítő mechanizmusok, de az alapvető küldetés ez, nem tudunk mást csinálni, mert törvény adta kötelesség.

Kalász Márton

Gondolom, Magi István nem úgy gondolta, de az csengett ki a szavaiból, hogy az írók nem képviselik az érdekeiket, pedig képviselik. Ha egy miniszter szeszélye dönt, az olyan,

mint a nagykövet, aki azt mondta, ha majd magyarnóta-estet rendeznek az intézetben, ő is elmegy. Elhiszem, hogy nem lehet néha a különféle céheket még összehasonlítani sem, de amíg hónapokig játszanak egy rossz darabot egy színházban, és még arra is elmennek az emberek, az alatt az idő alatt könyvek készülnek. Ki kell találni a támogatás egészséges mechanizmusát akkor is, ha az írók nem színházban lépnek fel, és nem koncertszerűen olvassák fel a műveiket. Én sokat éltem Németországban, és meg kell vallanom, az ott kialakított mecenatúra sokkal jobban tetszene, mint az állami támogatás. (Egyébként egyetértek a támogatás szóval, Németországban senkinek semmi baja nincsen ezzel. Első jelentésében kitűnően működik.) Lehet ösztöndíjrendszereken gondolkodni. Németországban egy 50 ezres városnak állandó ösztöndíja van. Mi kicsit leragadunk ott, hogy van egy minisztérium, amelynek kötelessége – igenis kötelessége –, hogy az átmeneti helyzeten ne csak velünk közösen gondolkodjon, hanem megoldást is találjunk. Már senki nem akar a 80-as, 70-es évekről beszélni, ahogy Harsányi úr említette. Voltak kiemelt írók természetesen, bezúrták a könyveiket, újra kiadták őket, ötödik kiadásban is, és ragyogó honoráriumokat kaptak. Mert létezett egy honoráriumrendszer, amelyben mindenki megkapta, ami járt, noha nem sokat. Persze kockázat is volt, hogy nem jelenik meg a könyv. Most másképpen kerülünk ebbe a kockázatos helyzetbe. Most egy fiatal író hogy tudja az első könyvét megjelentetni? Egyhetes konferenciát tarthatnánk erről. Igenis, próbálják az írók az érdekeiket képviselni, csak ha leülünk, és velünk nem úgy beszélnek, és ránk nem úgy figyelnek, mint ahogy az Operaház igazgatójára vagy egy rossz színháznak az igazgatójára, akkor... mégis nehezebb.

Nagy Gabriella

Néhány mondatban reagálnék, hogy akár ezek a kérdések függőben maradjanak, és később vissza lehessen rájuk térni. 1. Ha azt mondjuk, nem lesz több pénz a minisztériumban az irodalomnak, az igen nagy baj. 2. Ha azt mondjuk, hogy a könyvkiadók legyenek azok, akik a tenyerükön hordják az írókat, eltartják, az téves elképzelés, merthogy nagyon kevés ma Magyarországon az a könyvkiadó, amelyik a szépirodalmi kötetekből vagy egyéb kiadványaiból könnyedén meg tud élni a piacon. Ha végignézzük a szépirodalmi kiadókat, azoknak a zöme eléggé nehéz helyzetben van. 3. Azt, hogy érvényesüljön piaci szempont, vagyis tekintsük azt írónak, akinek a legtöbb könyvét adják el, Cs. Tóth János úr ezt természetesen csakis provokatívan mondhatta, nyilván van ennek valahol valamilyen igazságtartalma, de vegyük ezt most itt mégiscsak viccnek. Merthogy nem aszerint méretődik meg valaki, ezt mindannyian tudjuk. És hogy igenis szükség van arra, hogy az ún. magas irodalmat kellőképpen támogassa az, akinek ez a dolga.

Menyhért Anna

Ugyanaz körvonalazódik a két válaszból: hogy az irodalomra mint olyanra nem lesz minisztériumnak pénze, csakis konkrét programokra, illetve az NKA olyan mecénás, támogató, aki az utolsó adag pénzt adja. Honnan van az első adag. Mihez adja hozzá? A minisztériumtól van? A fenntartótól vagy a finanszírozótól? Nincs, mert minisztérium konkrét programokat támogat.

Miért nem lehet az irodalomra mint olyanra, az irodalom szervezeteire több pénzt fordítani?

Magi István

Valószínűleg én fogalmaztam rosszul, nem azt mondtam, hogy nem lesz több pénz az irodalomra, sem azt nem mondtam, hogy nem kell több pénz, sokkal több pénz... Én azt mondtam, hogy a pénz megszerzésének technikái vannak. Az, hogy a kulturális minisztérium költségvetésében az irodalommal kapcsolatos támogatásra mennyi pénz van, az egy költségvetési harcnak is eredménye, amit a pénzügyminisztériumban meg kell vívni. Én azt mondtam, ki kell dolgozni olyan finanszírozási szisztémát, amelyet azután le

tudunk nyomni a mindenkori pénzügyminisztérium, költségvetés torkán. Általában nem tud megjeleni. A költségvetés sorokból áll, címekből, csak úgy odaírni, hogy irodalomra, nem jelenik meg, így kevés eséllyel lehet felvenni a harcot. Dolgozzuk ki közösen, melyek azok a technikák, amelyekkel ezt el lehet érni. Az alkotóházak, írószervezetek, ösztöndíjak, a külföldi, nemzetközi kapcsolatok: megfogalmazható, megfogható, jó célok. Ezeket kell rendszerbe foglalni, és az ehhez szükséges fedezetet megteremteni. Nem azt mondtam, hogy nem lesz több pénz, hanem hogy konkretizálni kell azt, hogy az irodalom támogatásán belül ezek milyen célok.

Kalász Márton

Azt kell tisztáznunk, hogy amíg nem fogadjuk el, hogy a könyv megírása a konkrét program, és nem az, hogy hol olvasok föl belőle, hol csinálók vitaesteket – az irodalom konkrét programja az, hogy könyveket írunk, és jó könyveket írunk –, amíg ezt a miniszter, a kormány, vagy mi magunk nem tisztázzuk, vitáink lesznek, mindig megalázó helyzetbe fogunk kerülni.

Harsányi László

Ugye nem megyünk el a zsdanovi jelszóig, hogy költők, alkossatok remekműveket, mert ez egy egyszerű kultúrpolitikai döntést eredményezne. Van valami, amit kerülgatunk, pedig ebben a pillanatban tudomásul kell vennünk: a kultúrában élünk, kultúrából élünk, kultúra iránt élünk – válasszák ki, melyik a jobb, ezek között óriási különbségek vannak. Egy színész ha státusban van, akkor azért, hogy státusban van, fizetést kap, egy táncosnál ugyanez a helyzet, egy írónál nem. Az nem mesterség ebben az értelemben, mert az írónak nincs munkahelye. Más, ha szerkesztő valahol, mert akkor azért a másért kapja a személyes jövedelmét. Nem látok kibékíthetőséget ebben, és nem tudok mit kezdeni azzal, hogy vannak olyan kulturális terepek, ahol a szakma egyszersmind fizetést, jövedelmet, életfeltételeket jelent, és vannak olyanok, ahol nem jelent, ahol ösztöndíjat kell adni. Kínlódnak a minisztériumban a probléma megoldásán, én ezt a kínlódást eleve esélytelennek tartom, és nem támogatom. Művészeti törvényt, amelyen néhányan babáznak a környezetemben, nem lehet csinálni. Hogy ki a művész, nem jogszabály kérdése, hanem inspirációé. Az, akit elfogadnak egy intézményben vagy egy intézményen kívül? Ha elfogadják mint helyzetet, hogy az írólet önmagában nem jelent jövedelemszerzési lehetőséget, akkor az államnak mi lehet a szerepe és megoldása? Nézzük meg, mi jön létre abból a négyből, amit Kalász Márton mondott. Az ösztöndíjat tegyük egy kicsit félre, és próbáljuk meg a másik háromban szélesíteni a lehetőségeket, hogy mégis íróként emberhez méltó élet jöjjön létre: adni pénzt folyóiratokra, könyvekre, közösségi létre. Én ezt a három lehetőséget látom.

Magi István

Harsányi úr azt mondta, nem lelkesedik azért, hogy néhányan bizonyos művészeti törvény megszületésén babrálnak. Ennek a művészeti törvénynek a tervezete valóban elkészült, a művészeti szakszervezetek szövetsége készítette el. Hallatlan sokrétű, szerteágazó dolog. Van ennek egy magja, amivel érdemes lenne foglalkozni, méghozzá a törvénytervezet megkísérli a művészek jogállását megfogalmazni. Lehet, hogy teljesen elveszett kísérlet. Körülbelül tizenhárom éve nem sikerült. Most tanultam, mert eddig azt tudtam, valaki közalkalmazott vagy köztisztviselő, de az íróknál ez nem megy. Egy intézményt létrehozni, amely alkalmazná az írókat, nagy valószínűséggel szintén nem megy. Viszont a jelenlegi államháztartási törvény és a munka törvénykönyvének módosítása segíteni fog bennünket, hogy a művész jogállását megfogalmazzuk. Ha sikerül, és ehhez párosítva egy speciális adózást és járulékfizetést is kialakítani a honoráriumok terén, ki lehetne lépni a mezőgazdasági őstermelő státusból. Ez nem olyan, hogy megjelenítene valamit, de lenne

egy olyan alap, én mindig ezen lovagolok, amiről talán ilyen értelemben talán tovább lehetne lépni.

Nem ugyanaz, a szabad foglalkozású értelmiségi és a művész. A probléma ott fog felmerülni, hogy ki a művész. Amikor annak idején 1993-94-ben felvetődött, keményen visszavágta a kormányzat, és azóta sem sikerül ebben zöldágra vergődni. Megalakultak a hivatásrendi kamarák. A gyógyszerészek esetében könnyű megállapítani, hogy ki a gyógyszerész. Az, akinek gyógyszerész-diplomája van, és ha nem követ el liliomtiprást, kutyakötelessége felvenni a kamarának, neki meg kutyakötelessége belépni oda. Orvosnál ugyanaz a helyzet. A művész jogállása meghatározásánál elsősorban nagyon okosnak kellene lennünk. Nyilván kritérium lehet az elismertség. Az alkotóművészet, színház, zene, tánc területén lehet a művész státust bizonyítványhoz vagy papírhoz kötni, de nehogy már ahhoz kössük egy író vagy egy képzőművészt. Ez egyszerűen lehetetlen. Ha ezt a jogállást sikerülne megteremteni, a honoráriumfizetés szempontjából is történhetne valami.

Cs. Tóth János

Hadd folytassam ezt azzal, hogy olyan sok rossz ösztöndíjpályázat volt az idén, hogy nem is tudtuk szinte kiosztani az irodalmi kuratóriumban. Mi ez, amit most csinálunk? Nemzeti központi folyóiratellátó vállalat a mi kollégiumunk, szoktam provokálni a kollégákat. Másodperceken múlt, hogy ez a tábor mennyi pénzt kapott. Abban megegyeztünk az elején, hogy a szigligeti tábor kapni fog. Ám tegyük fel, hogy jön hat ifjú, és azt mondja, jobbat csinálunk, és nem JAK lesz a nevünk, hanem más. Mondjuk erre, már ott van a JAK, tessék betagozódni. A Móra Kiadóba ha jönnek fiatal, kezdő írók, mindig azt mondom, menjenek a JAK-ba. Szűrje meg a JAK, ki az író, ki a fiatal író. Mondja meg a kiadó? A kiadók annyit tesznek – így lesz az Európai Unióban is – hogy 1%-ot befizetnek a forgalmuk után. A Móra Kiadó a 300 milliós forgalma után 3 millió forint körüli összeget fizet be az NKA-ba. Sokan befizetnek, összejön a 7 milliárd forint. Azt mondjuk – majd az Európai Unióban is –, mi befizetők voltunk, visszakapó ország szeretnénk lenni. Semmi baj az ilyennel nincsen. Vagy átadja a mi kuratóriumunk (ezért hoztak létre bennünket) a csak kommersz műveket kiadó kiadók pénzét egy szépirodalmat forgalmazó kiadónak. És akkor a kiadói egyesülésben, a MKKE-ben azt mondják, miért adtok lila agyú költőknek pénzt, miért nem szánjuk könyvesboltok felújítására ugyanezt a 400 milliót évente? Eladhatatlan könyveket miért gyártotok? Haragudnak a kiadók bizonyos szegmensei, akik képeskönyvet adnak ki, vagy giccsből élnek, hogy miért osztunk pénzt ilyen íróknak, azt mondják, elrontjuk a piacot. Az igazi piaci versenyt romboljuk azzal, hogy támogatást adunk bizonyos művekre. Létezik, nagyon komolyan jelen van egy ilyen szemlélet a társadalomban. A fő baj, hogy ahogyan médiapolitika nincsen, úgy nincsen kultúrpolitika az utóbbi tizenvalahány évben. Nem alakult ki a pártok fölött hasonló elgondolás, hogy kit tekintünk művésznek. Majd az irodalmi kánonok megírják? Írják meg az irodalmi kánonok. Kit tekintünk irodalmi csoportosulásnak, ez megint kérdés marad. 1 milliárd forintból – a kiadói egyesülésben kiszámolták – szőröstül-bőröstül a magyar irodalmi és könyves társaságot meg lehetne venni zsebből, volt már ilyen. Negyven évig gyakoroltuk. Jó ez? Kell ez? Ezt akarjuk? Vagy csak azt akarjuk, hogy néhány ember kapjon? Ha néhány ember kapjon, akkor úgy döntünk, mint most: ott van tíz ember, szavazzunk, amikor kínos a helyzet, hogy 2 milliót kapjon ez a tábor, vagy 1,5-et, 4-et vagy 6-ot (10 milliót is kaphatott volna, semmi akadálya nem volt). Lehet, hogy túl sokan voltunk idős urak, keveset jártunk ide, és nem tartottuk olyan fontosnak. 2 millióból ki lehet hozni egy ilyen tábor, én is szerveztem vagy tizet fiatal koromban.

Menyhért Anna

3,2 millió.

Cs. Tóth János

Nem tudom, mennyit adtunk, de másodperceken múlik, közben el kell dönten, hogy a gyermekkönyveknek legyen-e fesztiválja a Millenárison, a tokaji író tábor mennyi pénzt kapjon, mennyit adjunk ösztöndíjra, adjunk-e többet. Azt mondtuk, az ösztöndíj elég, úgyis nagyon sok gyenge pályázat volt, nem szükséges azokat a könyveket megírni. Adjunk a folyóiratoknak. A folyóiratok beírják a rendezvényhez: fővárosi művészek részvételével. Én voltam színgazgató egy évig Gyulán, mondtam, ripacsoknak semmit, aki beírja, hogy fővárosi művész, már húzzuk is ki, egy fillért nem adunk erre a rendezvényre, támogassák a ripacsok magukat. Támogassuk az írókat valóban, vagy a könyvkiadót támogassuk? Mind a kettőt támogatjuk. Adunk műhelyeknek. De melyik könyvkiadót tekintjük szépirodalminak, ki az, mi a mértéke? Aki csak veszteséget termel, csak eladhatatlan könyvet termel? Nem tudom. Én gyakorlom tizennégy éve, a Tevanban meg a Mórban is csináljuk, vannak kitűnő íróink. Ahogy elnök asszony is mondta, ne perszonális legyen, ne szimpátia alapon dőljenek el a dolgok, hanem legyenek egzakt számok. A folyóiratoknál például most próbálunk egzakt számokat kihozni.

Nagy Gabriella

Felvetette Cs. Tóth János, hogy kell-e egyáltalán a kultúrát államilag támogatni, mert nyilván elvész a szabadsága stb. Ez elvben igaz lehet, de amíg nem alakul ki egy fenntarthatósági struktúra a kultúrán, az irodalmon belül, ami által működni tudnak, önfenntartóké tudnak lenni a szervezetek (amelyekre, kimondhatjuk, szükség van), vagy a könyvkiadók (amelyekre szintén elmondhatjuk, hogy szükség van), addig feltétlenül szükség van arra, hogy az állam valamilyen formában jelen legyen.

Nézzük végig, milyen összegek jutnak az irodalomra a minisztérium, illetve a mecénás NKA jóvoltából! Szó volt itt 7 milliárd forintról, amelyet a NKA a kultúra költ, ebből kb. 1,5 milliárd a miniszteri keret, a maradék az, amit pályáztatni lehet. Az NKA az irodalomra kb. 400 milliót forintot fordít, ha hozzávesszük azt, ami esetlegesen a miniszteri keretből arányosan az irodalomra juthat, jó esetben talán eljuthatunk a 600 millióig is. Ezen kívül a minisztérium a NKA-tól függetlenül dönt az éves támogatásokról, valamint eseti támogatásokat is juttat olykor. Az irodalmi szervezetek éves költségvetési támogatási kerete idén 39,4 millió forint volt, amelyet 25 irodalmi szervezet között osztottak szét. Ezek között van olyan, aki 150 ezer forintot kapott egy évre, a legnagyobb, összesen kb. 1200 taggal rendelkező Magyar Írószövetség 20 milliót.

Ha megnézzük az arányokat, azonnal szemben, hogy az NKA-nál a folyóiratokra 239,7 millió, vagyis rendkívüli mértékű összeg jutott (kb. a 60%-a ment el az összösszegnek erre), az irodalmi szervezetek éves minisztériumi fenntartási támogatása csupán 39,4 millió volt. Ha egyben nézzük ezeket a számokat, azt látjuk, a JAK éves fenntartási támogatásként cirka ugyanannyit kapott, mint egyetlen táborának megrendezésére, és ha megnézzük – ha nem is az egész társadalomban, de a kultúrában – a különböző művészeti területeket egymáshoz viszonyítva vagy az irodalmon belül a különböző területeket és szereplőket, mindenhol hatalmas aránytalanságokat látni.

Harsányi László

Miért lát aránytalanságot? Mi benne az arány? Számháborúba belemenni mindig problémát jelent. Nem ennyi a magyar irodalom támogatottsága, ennél több, mert nyilván ebbe nincs beszámolva a könyvtárak könyvbeszerzése, ami tudatosan a magyar irodalom támogatására megy el részben, nincs benne a különböző szakkuratóriumok könyv- és folyóirat-támogatása, ami ugyanúgy nem irodalmi jelenlét elsősorban. Legfőképp a könyvtárat ne felejtsük el, mert jövőre, ha a fő bizottság úgy akarja, el fogja érni a 100-150 millió forintot önmagában, és kiköthetjük, mert erre jogunk van, hogy az így támogatott állománygyarapításnak a 90%-át csakis magyar irodalomra költhessék. Ez a mi szuverén döntésünk, megtehetjük.

Ez egy óriási kultúrpolitikai dilemma, hogy ha egyáltalán van döntési lehetőség, hova adjuk a pénzt. Adjam oda az alkotóak, hogy élni tudjon? Ez egy nehéz ügy. Adjam oda a könyvkiadónak? Nekem ez problémát okoz mint valamikori közgazdásznak, mert durva beavatkozás a piaci szektorba. Milyen alapon hozok én olyan döntést, hogy az egyik kiadónak adok pénzt könyve, másiknak nem. Van mögöttem olyan tudás? Nincs. Mi lenne, ha azt támogatnánk, hogy a könyveket el is olvassák. Nem egy elhanyagolható szempont, hogy Magyarországon ki tud még olvasni. A száma nem növekszik jelentősen. A könyvtár az a hely, amit meg lehet célozni, mint az olvasás fenntartásának és az irodalom iránti érdeklődésnek a színterét. Ha az 1 milliárdos könyvtártámogatási program elindulhatna, és úgy döntenének az adófizetők, megéri az államnak, hogy ezt az 1 és 1,5 milliárdot beletegye az irodalomba, lehet, hogy ezt kéne csinálnunk. Mert igazán Önöket és a magyar irodalmat az olvasó fogja legitimálni. A politika számára, ha az lesz világossá, hogy a felnőtt lakosságnak nem csak a 8%-a olvas vagy vesz könyvet (nem tudom, hány százalék pontosan, ilyen statisztika nincs, lehet 10%), hanem 40%-a, akkor egész más az érzékenysége. A politikának megvannak a maga érdekviszonyai, azt figyeli kényesen, hogy "a támogatást odaadom, nem adom oda" játékokban milyen az érintettség. Nem mindig a tömegszerűség számít, nagyon gyakran az, milyen a véleményformáló képessége a csoportnak. A színházba járó közönség a politika számára eminens fontosságú, mert az a közép- és felsőközéposztály. Ez is ott van a színházi támogatások mögött. Folytathatja az arányokkal, nem fogunk tudni vele mit kezdeni...

Menyhért Anna

Folyamatosan hatalmi kérdésekről van szó: az NKA mecénás, de nem ő dönti el, hogy mire mit oszt. Ezt akkor tehetné meg, ha a saját pénzét osztaná. Egy magánzó mecénás tényleg döntsön a saját ízlése alapján, és valóban azt támogassa, amit akar. De amíg állami pénzek újraelosztásáról van szó, addig nem ennyire egyszerű a helyzet.

Visszatérnék ahhoz, amit Kalász Márton mondott, hogy az irodalomban az írás idejét kell elismerni. Ha az író ír, máshogyan nem tud pénzt keresni. A könyvtártámogatási rendszer „nagyon jó” abból a szempontból, hogy el fogjuk érni ez európai modellt, amikor az írószervezet vagy író a könyvkiadóval, vagy a könyvkiadók szervezeteivel kerül szembe. Mert ha támogatják a könyvtárat, a könyvkiadónak több pénze lesz, mert több könyvét veszi meg a könyvtár, és akkor az író harcolhat a könyvkiadóval, hogy megemelkedjen a honoráriuma. Ma Magyarországon a nem profitorientált kiadók gyakorlatilag összefognak az íróval, mert közös elemi érdek, hogy megkapják a minimális 250 ezres NKA-támogatást, és akkor "a lemondunk a honorárról, csak szép legyen a borító" játékot lehet játszani.

De! Ez egy hosszú távú dolog, az átmeneti időszakot át kellene vészelni azzal, hogy támogatják az írói folyamatot.

Cs. Tóth János

Említették a sertés- és a kukoricaválságot. Miért nincs könyvválság? Mi is gyártunk eladhatatlan könyvet évente, nem sokat, mert magántulajdonban vagyunk. Csináljunk egy jó könyvválságot, az állam fölvásárolja a könyvet, kiosztja a határainkon túliaknak, hogy a hazai piacot ne rombolja szét, legfeljebb ott felvásárolják majd kiskereskedők, behozzák gagyi áron, és árulják 200 forintért. De az írónak senki nem tiltja meg, hogy egy szabad gazdaságban pénzt keressen a könyvével. A Móra Kiadóban az írókkal úgy szerződünk, hogy 6-8%-ot kapnak a könyv eladási árából, és milliókat keresnek. De a szerencsétlen fordítókat mi is gyötörjük. 25 ezret kapnak bruttó (Kalász Marci nettó, vagy 30-at, mégiscsak elnök az Írószövetségben). Komikus dolog, de mindenkinek van piaci ára, a színházi, a televíziós világban megvan, ki mennyit ér, pénzben ki lehet fejezni az embert. A százalékát megkapja, de a fordítók esetében olyan túlkínálat van a piacon, hogy nem

tudunk mit csinálni, hiába mennénk föntebb az árral. Most az ÁFA pénzét mi nyerjük a Tankönyvkiadó kárára, mint a győztes könyvkiadó. Arra gondoltunk, hogy íróknak és a fordítóknak fogunk több pénzt adni, meg esetleg a dolgozóknak. De a tulajdonos nem nagyon szereti, ha az írónak több pénzt adunk. Meg is kérdezték, volumenét tekintve miért kap az író négyszer többet, mint tavaly. Hát mondom, mert négyszer többet adtunk el, és akkor négyszer többet keresett a tulajdonos. De ha egyetlen államilag támogatott könyvkiadó lenne, mint ami volt régen, annak nem lennék az igazgatója. Mert oda megint mindenki menne, hogy ennyi példányban adjatok ki, keresné a politikai és pénzszálon függő embereket. Most összekacsintanak kedvesen az író és a szépirodalmi könyvkiadó, adjuk ki a könyvét, barátom, valóban jó írásai vannak, olvastam a folyóiratokban. Ettől erősebb, okosabb és szebb lesz, de a piaci értéke nem fog fölmenni. Legfeljebb akkor, ha az író kézenállva vagy féllábon ülve ír, és egy televízió bemutatja. Azt el lehet adni. Ez nem helyes, éppen ezért kell az irodalmat támogatni.

Kalász Márton

Nem akarok az ősidőkig visszamenni, de kialakult Magyarországon, másutt is egy szerencsétlen helyzet. Voltak nagy állami könyvkiadók, viszonylag tűrhető honoráriumot fizettek. Én tíz évig voltam szabadúszó, fordításból éltem, nem jól, de nem is rosszul. Ezeket a könyvkiadókat szétvertük, örömmel vagy nem. De voltam könyvkiadói dolgozó is, a Móránál is egy időben. Az Európa Könyvkiadó jól keresett, a Móra is. Év végén betakarították, év elején kaptuk a támogatást, és többet tudtunk keresni. Ezek a kiadók hiányoznak, de közben senki nem gondol arra, hogy az egy- meg kétemberes kiadók nem tudnak kijutni abból a helyzetből, amiben vannak, nem tudnak olyan kiadók létrejönni, mint egy normális országban, hogy van tőkéjük, tudnak honoráriumot fizetni. És hiába szövetkeznek az írók meg a könyvkiadók. Egyetértek, hogy a könyvtárakat támogatni kell, mert nem tudják a könyveket megvenni. Csak az író négyévi munka után kap 150 bruttó honoráriumot, utána pedig nincs semmi. Utána az egész műveletből ki van rekesztve.

Cs. Tóth János

A szerzői jog köti a kiadót.

Kalász Márton

Én még nem kaptam az eladott példányim után soha semmit. Nem tudom, más hogy van vele, de hogyha S. Nagy István slágerét hajnalban elfütyülöm az erkélyen, mindjárt jön valaki, és pénzt kér érte.

Cs. Tóth János

Ez nem így van. Görgey Gábornak a Cini-cini muzsikában van hat sora, kap 2000 forintot, fel is hívott három évvel ezelőtt, hogy miért ilyen keveset, mondom, mert tizenhatodszor jelenik meg. Csak be kell küldeni a számlát, és felvenni a pénzt. Az a művet, amit egyszer lehetett kiadni és eladni, megvette 2 ezer példányban a magyar könyvtárak hálózatának az NKA. Lehet, hogy később fog föltámadni, és húsz-harminc év múlva nyeri el a nagyközönség bizalmát.

Kalász Márton

Én arról beszélek, hogy másutt az eladott példányok után kap az író alaphonoráriumot. Ha lefordítják az ember könyvét Németországban, kap alaphonoráriumot, és az eladott példányok után elszámolást. Olyan kiadók legyenek, olyan szerkezet, mint másutt, hogy az író törekedjen, hogy ott jelenhessen meg, mert nagyobb honoráriumot kap.

Menyhért Anna

Konkrét kérdéseim vannak. Azért nem ezzel indítottam, mert azt gondolom, a koncepció hiánya, problematikussága az, ami ezeket a helyzeteket teremti.

Elhangzott, hogy vannak kiskapuk, nem lehet működésre költeni a programok támogatását, az NKA-szerződések végén rendre oda van írva, hogy nem lehet szervezői díjat fizetni. Vegyük a JAK-ot, vannak programok, vannak szervezők, és minimális működési támogatás. Miből lehet szervezői díjat fizetni? Nem lehet. Ha beírjuk, hogy előadást tartott a szervező, akkor ki lehet neki fizetni. Akkor csaljunk folyamatosan. Mert utána ha jön az APEH, megkérdezi, hogy mi a számla mögötti valós teljesítési tartalom. És akkor hol csalunk, a minisztérium, az NKA vagy az APEH felé? Ugyanez történik a működési támogatással is. A mai napig nem érkezett meg a 2003-as támogatás a JAK-hoz, ellenben december 31-ig el kell vele számolni. Elköltöm, de mit költök, azt, amit az előző félévben. Az APEH úgy tudja, hogy tagi kölcsönt kapott a JAK, és abból élt az elmúlt félévben. Mi az, hogy tagi kölcsön, honnan van, és miért kell? Ha nem adják oda szeptemberig, miért kell decemberig elkölteni? Miért nem lehet azt mondani, hogy mostantól kezdve egy évig?

Ma ugye az NKA alkotói ösztöndíja szolgál arra a célra, hogy támogassa az írói folyamatot. Kap az ember egy érdekes levelet, hogy hogyan számoljon el az ösztöndíjjal, amiből kiderül, hogy nem ösztöndíj, hanem egyszeri, vissza nem térítendő támogatás. Nézzem meg az AFA-törvény iksz paragrafusát: az a mezőgazdasági őstermelőkre vonatkozik, hogy ők hogyan számoljanak el a vissza nem térítendő támogatással. Egy apró betűs rész van az alján, ha nem tudjuk megoldani, forduljunk adótanácsadóhoz, mert az NKA nem illetékes. Hát én fordultam. Nézte-nézte, és nem értette, hogy akkor én vetőmagot veszek vajon, és az bemegy az agyamba, vagy pedig a táplálékom. Az írónak nincsen költsége, az író él, és az pénzbe kerül, és ezt kéne támogatni, hogyha támogatjuk, vagy ezt kéne finanszírozni.

Szeretném feltenni a kérdést, miért nem szólt az NKA az APEH-nek, hogy az író nem mezőgazdasági őstermelő?

Cs. Tóth János

Mert ugyanabból a pénzből osztják.

Harsányi László

Mert akkor feltenné a kérdést az APEH, hogy mi az író. Mi az író, ki az író? Nem vagyok képes eltagadni, hogy az NKA eljárásaiban sok hülyeség van, ezek egy része kívülről származik, mert az államháztartási törvény és az eljárások kényszerítik ránk, más részét pedig szorgosan mi termeljük hozzá. Hogy rendezvényszervezésre föl lehet-e venni pénzt vagy nem, megnézem. Közel egy évvel ezelőtt nem is teljesen hatástalan kísérletet tettem, hogy az irodalmi és egyéb lapoknál is a kifizethető támogatás és a mecénatúratámogatás (együttműködési támogatást) határvonalait arrébb toljuk, és beférjenek más cselekmények, szolgáltatások, eljárások a támogatható körbe. Ugyanez a helyzet itt is. Le kell ülnöm az apparátusommal, és megnézni, van-e olyan jog (ez állami pénz, a legkeményebb, legrosszabb, legkevésbé hatékony berendezési metódusokat tartalmazza, meg jókat is), el tudjuk-e tolni ezt a határt, hogy normalizálódjon. Megint visszatérve ahhoz, hogy mi ez. Sosem lehetett régen szerkesztésért támogatást fölvenni az NKA-nál, mert a klasszikus folyóirat úgy készült, hogy volt egy szerkesztőség, ott alkalmaztak embereket, bevitték a cikket, azt megszerkesztették, megcsinálták a nyomdai előkészítést, és mehetett nyomdába. Ma nem így működik, mert nincs ilyen szerkesztőség, nincs alkalmazottja a szerkesztőségnek, vagy a főszerkesztő jelzi valamilyen módon. Maga a folyamat kikerült a normális, standard működés kategóriájából. Harc, amit minden alkalommal végig kell tudnunk csinálni, hogy ezeket a határokat szétfeszítsük. Amikor a Magyar Újságírószövetséget fölkertem, hogy adjon erre szakreferenst, az a szövetség, amely

rendkívüli módon képviseli a saját tagjai érdekét, lényegében szigorítást javasolt nekem. Eltettem a fiókomba. Magyarán, ha a magyar irodalmi élet szereplői azt mondják, vannak olyan közösségi rendezvények, ahol rosszul húzódik meg a határ, és a különböző szervezeteiknél a támogatás és a működés, fenntartás határai rosszul vannak, azt nőjük ki, akkor tudunk, ha lehet, változtatni.

Meg fogom nézni, miért vannak az írók a mezőgazdasági őstermelők közé sorolva. De nem bánnam, ha annyi érdekérvényesítő képességet tudnának maguknak szerezni, mint a búzával, gombával foglalkozók.

Kalász Márton

Én nevetek, mert Magi István mondókájában említett liliomtiprásról eszembe jutott valami, a vállalkozók nincsenek olyan helyzetben, mint mi. Mert nekünk, bármi van, két-három havonta cégbírósághoz kell fordulnunk, hogy nem követtünk el liliomtiprást közben, mert különben nem kapjuk meg az 5 milliós támogatást. Ezen is lehetne könnyíteni.

Cs. Tóth János

Erre muszáj válaszolni, mert rendnek kell lenni. Van olyan könyvkiadó, aki három hétre fölvette volna a pénzt, és ellépett vele. Ha van APEH-tartozása, ne kapja meg. Ha nem adta ki a könyvet, pedig vállalta, ne kapja meg. Nem lehet másként, közpénzt osztunk.

Harsányi László

Egy éve küzdök, és nem tudom, birtokában vagyok-e a megoldásnak, hogy az igazolásokat ne kelljen bekérni. Az informatikai rendszeren elvileg lekérhetnénk, hogy valakinek van-e vám- vagy adótartozása. Bemegyek az APEH számítógépébe, és megkérdezem, van vagy nincs. Nem érdekel az összeg. Eddig az APEH ezt visszaverte. Egy hónapja próbáltam a pénzügyi államtitkár úrnál újra, hogy legyen egy számítógépünk, amikor az Írószövetség jelentkezik, megnézzük, hogy az írószövetségnek aktuálisan van-e tartozása vagy nincs. Ha nincs, kaphasson támogatást, ha meg másnap adótartozásba veri magát, az legyen az állam problémája. Nem akarok jóslásokba bocsátkozni, de elindult egy folyamat ma Magyarországon, ami nagyon lassan fog végbemenni, de végbe fog menni, ahol az állam hatásköröket, pénzeket, döntéseket, igazgatási eljárásokat lead. Unos-untalan olvashatták újságokban, hogy regionalizmus, kis térség. Nem fog úgy végbemenni, ahogy azt elképzelik, de végbe fog menni. Kezdtük valamikor a rendszerváltáskor, hogy a személyi jövedelemadó 25%-a maradt volna az önkormányzatoknál, a jelenlegi 5-10% (18?) helyett, ez azt jelenti, a támogatás-finanszírozás nem jelentéktelen része a helyi hatalom kezébe kerülhet. Nem tudom, mikor fog elkövetkezni. Ha egyre szegényebb az állam – és mi ezt akarjuk, hogy ne legyen akkora, ne annyi adót szedjen, ne abból támogasson, és gazdagabbak legyenek a városok, a régiók, a térségek –, vajon mi lesz a magyar irodalommal? Föl lehet tenni a kérdést, hogy akár csak egy helyi irodalmi lap fenntartójává válhat-e egy város. Most a megyék támogatnak lapokat, kivéve a fővárost, aki nem támogat szinte senkit. Lesz egy átrendeződés. A színész és a zenekar kötődik a helyi hatalomhoz, sőt jobban, mint az államhoz, hisz a város vagy a megye a fenntartója, aztán a régió lesz. Ebben a pillanatban nem tudom, az íróársadalommal, amelyik státusánál fogva nem kötődik ugyanehhez a helyi hatalomhoz, mi lesz. Vajon a saját íróját fölismeri-e a régió? A helyi hatalomban lesznek új helyzetek, új problémák. Ezzel jó lenne előbb-utóbb szembenézni.

Nagy Gabriella

Schneider Márta azt nyilatkozta az Írószövetség állásfoglalására adott válaszában, hogy a kulturális minisztérium tervei és vágyai szerint sokkal nagyobb támogatást adna a magyar irodalmi életnek, de a

költségvetés behatárolja a lehetőségeit. Ez egy nagyon egyszerű és érthető megfogalmazású válasz. Összegezve az eddigieket, a tanulságokat levonva azt kérdezem, hogy 1.) a koncepció hiányában van-e a probléma, abban, hogy nincsen kellőképpen átgondolt, és minden szegmenst érintő elgondolás, 2.) vagy abban, hogy esetlegesen a kultúra képviselői a nagy pénzosztásokkor nem eléggé érdekérvényesítőek (fantasztikus nagy összegekről hallunk, röpködnek a világmindenségben, hogy ki mennyi mindent kap vagy jut neki a nagy zsákból, de valahogy a kultúra ezen belül, sőt leginkább az irodalom meg mintha mindig háttérbe szorulna). 3.) Vagy arról van szó, hogy az a pénz, ami van, rosszul van elosztva... Példa, 25 irodalmi szervezetet támogatott az állam. Szeretném megkérdezni, van-e ma Magyarországon 25 jelentős irodalmi szervezet, amelynek támogatást kell adni. Fantasztikusan szép dolog, hogy a folyóiratokat ilyen mértékben támogatta az NKA, de szeretném feltenni a kérdést, van-e ma Magyarországon 72 szépirodalmi vagy szépirodalmi blokkal rendelkező kulturális folyóirat, amelyet támogatni kell?

Cs. Tóth János

Semmiféle diktatórikus elvárás nincsen az NKA-ban. Független attól, ki ül a kuratóriumban, rá van ruházva a döntés lehetősége, nem tudnak mást csinálni az ott lévő irodalomtörténészek, írók vagy főszerkesztők, mint hogy a legjobb irodalmi életben szerzett tudásuk alapján hoznak döntést, a legkínosabb esetekben szavaznak. A szempontok közt sok szerepel, hogy miért adunk az Írószövetségnek és a JAK-nak, ezeket kiemelten kezeltük, a hagyományaik, a taglétszámuk, az irodalmi életben betöltött szerepük és hatalmi helyzetük alapján. Ne felejtsük el, a kiadó és a folyóirat is hatalom, vagy kiadja a könyvet vagy nem. Olyan decentralizált a rendszer, hogy nem lehet felelős benne az elnök, csakis a kollégiumok, de azokban sem lehet felelős az elnök, mert leszavazzák, amikor egyenlő arányban szavaznak, az én szavazatom duplán számít, na bumm, kell ilyen is. Kell-e 72 folyóirat? Hát mit tudom én? Miért adtunk nekik? Nem tudjuk.

A 72-ből valaki 300 ezret kapott, a másik 10 milliót. Ilia Miska bácsi azt mondja, gyerekek, ez nem is folyóirat, antológia, miért adunk neki. A kuratóriumban gyúrás, gyömoszolás és gyilkosságok folynak, koncepciók ütköznek, személyeskedések nincsenek, de valahogy megszülnék egy döntést, el kell osztani a pénzt. Azért is miénk a felelősség, hogy a könyvre kevesebbet adtunk, mint a folyóiratra. Addig beszélgettünk, gyúrtuk egymást, hogy ezt találtuk ki. Jövőre mást talál ki a kuratórium. Most inkább a műfordítások és a könyvtárak felé fordulunk, a folyóiratok esetében átvesszük azt a módszert, amit a Soros egy évtizeden át alkalmazott. A könyvtárellátó vállalat, mint a legnagyobb könyves, a KELO közreműködésével azt találtuk ki, hogy a fele pénzt adjuk oda az előfizetés összegéből a könyvtáraknak. Ha előfizetik a folyóiratokat, dupla annyit tudnak, mint eddig. Ezt beszámítjuk a pénzosztásnál a folyóiratoknak 50%-ig. De nem tudjuk beszámítani, hogy egy önkormányzat ad-e pénzt vagy nem. A budapesti lapoknak egynek se adjunk, mert az önkormányzat nem tett mellé semmit? De melyik a budapesti lap, és melyik az országos lap, tessék nekem megmondani? Az Alföld és a Jelenkor vidéki lap? Az is országos lap, csak nem itt szerkesztik. Azt is tudjuk, hogy Kecskeméten Bács megye sokat ad a lapokhoz. Emiatt kevesebbet adjunk, mert az sokat ad? Jövőre lesz egy új önkormányzati választás, és ha a lelkes úttörő támogatót leváltják, nem kap a lap? Győrben nem kap a Műhely, mert úgy döntött az önkormányzat, hogy megszorító intézkedéseket vezet be, elveszi a pénzt. Az egész rendszerben mi vagyunk a központi folyóirat-fenntartó vállalat. Elosztjuk a pénzt, vagy lesz folyóirat vagy nem. Van az osztódás, amit gyűlölünk, egy megyének egy folyóirat, ezt kiadtuk játékosan. Ne legyen három folyóirata egy megyének, egynek adjunk, az is sok.

Ami miatt megnyugodtunk döntésünkben, hogy a szellemi élet egyetlen fóruma köztársaság maradt. Nincs már szellemi élet, televízióban, rádióban még esetleg az állami közszolgálati rádióban van. Nincs már szellemi élet, viták, fórumok csak folyóiratok közt

zajlanak. Ezt találtuk ki, akik olvasgatjuk, nézegetjük, de nem ismerjük a folyóiratirodalmat behatóbban, átfogóbban. Azt meg pláne nem tudjuk, egyik évben hol jöttek ki jobb vagy rosszabb folyóiratszámok. Ha olvasnánk is, szavazni kéne, hogy az egyik évben a Bárka volt jobb vagy a Somogy? Képtelenség mérgetni. Mégis ezt tesszük, amikor pénzt osztunk, mert centizgetünk. Ez vastagabb folyóirat, kevesebbszer jelenik meg, ebben nem voltak jó írások, mondja valaki, ebben jók voltak, de a másikban voltak rosszak, mert nem volt annyi pénzük. Ha adunk, lehet, hogy jobbak lesznek. Borzasztó bonyolult a kérdéskör, miközben egyszerűen el kell döntenünk, hogy kap-e valaki vagy nem. És a végén szavazunk a legrosszabb esetben. Kultúrköröket alakítottunk ki, ahogy az elnökünk javasolta, hogy legyen egy kör, aki a többször megjelenő, igen régóta működő, rangos folyóiratokért, a második a kéthavonta megjelenő, igen fontos, de nem annyira nélkülözhetetlen, és aki a “vannak még, jó, ha jelen vannak, de támogassa őket más vagy más is” kategóriájú folyóiratokra figyel. De ha jön egy törvény, ami azt mondja, hogy csak olyan folyóiratnak adunk, akinek legalább egyharmadában valamilyen külső forrása van, az lenne a jó világ, mert rögtön 70%-ával leesne a folyóiratok száma, és boldogok lehetnének a pénzügyi szakemberek, miközben a szellemi élet megsínylené. Viszont az is lehet, hogy pont jobb lenne a szellemi élet, kevesebb folyóiratban izgalmasabb írások jelennének meg. Bekerülni: a folyóiratíró lenne az író, meglenne az író fogalom, az, akinek írása jelent meg a folyóiratban. A régi világban volt ilyen, megjelent egy könyve, folyóiratokban publikált, és majdnem automatikusan felveszi az Írószövetség. Ez egy kvalifikáció, kiengedtek az Operaház színpadára, tehát operaénekes vagyok. Hiába csapnak a kezemre, hogy keramikusművész vagyok, beengedtek. Ez így zajlik a mai életben. Nem biztos, hogy ez a rossz, de az sem biztos, hogy jó.

Nagy Gabriella

A NKA alapelvei a demokratikusság, nyilvánosság és esélyegyenlőség. Ebből a szempontból érthető, hogy minél több minőséginek mutatózó kiadót és folyóiratot támogat vagy alkotó embert szándékozik támogatni. Csak. Erdemes-e ezt a számomra látszatelnék tűnő dolgot fenntartani, hogy olyan minimális összeget nyújtok egy pályázat után egy bizonyos szerzőnek, folyóiratnak, kiadónak, amelyből nem tudja megvalósítani a tervét, viszont én elmondhatom magamról, hogy megtettem, adtam, mert én demokratikus vagyok, vigyázok az esélyegyenlőségre stb.

Harsányi László

Van még egy elve a kulturális alapnak, a minőségelvűség, amely szemben áll az előző alapelvekkel. Ez bizonyos értelemben a mindenkori elnöknek és a bizottságnak az érzékenységtől függ, hogy merre próbálja nyomni a tizenöt kuratóriumot a 131 néhány kurátorral. Én például arra próbáltam rávenni a kuratóriumokat, hogy szelektáljanak erőteljesebben. Én attól nem vagyok boldog, hogy 11-12 ezer beérkezett pályázatból 7,5 ezer nyertes van, szeretném, hogy kevesebb legyen. Hülyén hangzik, de pontosan az volt az elképzelés, hogy afelé szorítsuk a kurátorokat, hogy azt az ördögi kört megtörjék, hogy valaki kér 2 milliót, bár csak 500 ezerre van szüksége, én meg adok neki 300 ezret, mert úgyis tudom, hogy csak azért kér 2 milliót, mert így akkor meglesz. Ez egy örület, hiányoznak a belső mechanizmusok. Azt a kockázatot kéne vállalnunk, és van is egy ilyen rendelkezés, amit persze nem tartanak be a kuratóriumok, hogy ha a kért pénz 70%-ánál kevesebbet adnak, újra kell fogalmaztatni a programot és a költségvetését a kérdésnek. Nem kell elutasítani, csak újra kell tárgyalni. Ez nagyüzem, 12 ezernél elképesztő nehéz. A kurátorok hajlanak arra, hogy sok kis pénzt adjanak sok pályázónak. El kell ismernem, ennek van egy racionális oka, sok helyen a NKA-tól megkapott pályázat jelenti a belépőt más mecenátúraforrások felé, mert ha ad az NKA, hozzá lehet szerezni még azt 4 vagy 5 fillért. De továbbra is az az álláspontom, hogy ez egy nagyon rossz trend, le kell állítani, erőszakolva megpróbáltam, nem sikerült, majd más módon próbálom még.

Igaza van, minden egységesítő törekvés minőségellenes, és semmit nem jelent a magyar kultúra számára hosszabb, de még középtávon sem, és rongálja a kultúra imidzsét is. Annyit jelent még, hogy 1-2 ezer pályázó újabb karcsapásokkal megpróbál átevickélni a túlsó partra, bár lehet, hogy kellene hagyni elsüllyedni. A lapokkal kapcsolatban van egy dilemma. A magyar társadalom mint potenciálist nem tud vagy nem hajlandó eltartani 72 irodalmi lapot ebben a pillanatban. Nincs rá igénye, vagy nincs rá lehetősége, ezt nem tudom megmondani. Az NKA belép ebbe a mezőbe, és azt mondja, nem baj, majd én eltartom félig-meddig, nem biztos, hogy okosan teszi a NKA, de nem tudjuk azt a felelősséget vállalni, hogy a forintszavazatokkal téged halálra ítélünk, téged meg hagyunk tovább úszni. Mert ezt kell megtennünk előbb-utóbb.

Nagy Gabriella

Cs. Tóth úrtól kérdezem: Önök a döntéseiket tudtommal úgy hozzák meg, hogy figyelembe veszik az előző évek gyakorlatát, ezt olvastam egy hivatalos iratban, és szöveget ütött a fejembe (de nemcsak nekem, hanem sokak fejében), hogy akárhány NKA-pályázatot láttunk, és megnéztük az eredményeket, azóta, amióta én emlékezem, azt látom, vannak bebetonozott támogatottak, a Kortárs folyóirat szinte minden évben kb. 18 millió forintot kap, a Magyar Napló 14 millió körüli összeget, és a Holmi sem panaszkodhat.

Cs. Tóth János

A Holmi kapta a legtöbbet két évvel ezelőtt, tavaly ez megfordult, akkor ők kaptak kevesebbet, a Kortárs többet, most majdnem egyenlő eredmény jött ki. A Magyar Napló mellett lehetne említeni számos folyóiratot, amelyekkel ugyanez a gyakorlat. Szavazgatunk, nézegetjük, méricskéljük, és így jött ki a végére. Nem szabad elfelejtenünk, hogy tíz embernek van kb. 100 ismerőse, aki 100 folyóiratba publikál. Én benne is vagyok az irodalmi életben mint egykori bárkás és mint Móra-igazgató, meg kívül is mint művészeti író, ezért nem sok instrukciót vagy telefont kapok, hogy melyik folyóiratnak adjunk. Azt sem szabad elfelejteni, hogy a Magyar Írószövetség súlyos írószervezet, sok taggal, vannak folyóiratai, a sok tagnak csak-csak beszüremkedik a véleménye, vagyis az érdekérvényesítő képességük jó. Ez a szavazással lezárul. Az én véleményem az egyes folyóiratokról és a tíz emberé független, teljesen más. Ha az enyémet 6-4 arányban leszavazzák, az úgy marad.

Harsányi László

Ez egy vita köztünk az elnök úrral. Próbálom erőszakolni a szépirodalmi kollégiumot, ahogy a Társadalmi ismeretek kollégiumot (szintén folyóirat-támogató a bölcséleti és egyéb lapok terén), hogy hozzanak létre olyan kategóriákat, amelyek meghatározzák, melyik az az öt-tíz lap, ahol világos és egyértelmű támogatási politikát kellene tartani, ahol tudjuk, egy évi 10-11 megjelenés mennyit jelent, és annak biztosítjuk a 60-70%-át. A bizonyos középső kategóriában nem vagyunk képesek, csak 40-60%-os támogatást nyújtani, a "futottak még" kategóriát még ennél is szerényebb módon támogatjuk. Lehetne ennél sokkal nyilvánvalóbb és átláthatóbb támogatáspolitikát kialakítani. Egy példát mondok, voltam már bizottsági tag egy korszakban, kezdeményeztem valamit, amit mindenki nagyon utált. Azt mondtam – az olvasói oldalra sodródva –, érdemes lenne olyan támogatást kitalálni, hogy ha iksz előfizetője van a lapnak, és ezt növelni tudja, annak 5-10-szeresét adjuk oda támogatásnak. Vagyis arra bírni a lapokat, hogy próbáljanak meg jelen lenni a valóságos írói, olvasói, szerkesztői, kiadói piacon, és mi azt honoráljuk, hogy ők sokkal több lapszámot és sokkal több olvasót állítanak elő. Ezt senki nem vállalta, mert kockázatosnak találták. Pedig valami ilyesmi jelenthetné a normálást, mert tudom valamihez kötni. A Magyar Postával lehetne egyezséget kötnünk, hogy a lapok postaköltségének az egészét átvállalná az NKA, a posta biztosan megkapná a pénzét, viszont hajlandó lenne 20%-ot engedni. Ehhez az kell, hogy tudjuk, mennyi az

akkreditált lapszám. Hiszen valakinek igazolni kell, mi állami mecénatúra vagyunk, ha magánmecenatúra lennénk, odaadnánk, aztán ha becsap, jövőre nem. Ezt nem tehetem meg. Van egy sor hasonló ötlet, ami ha nem is oldaná meg, de tompítaná az éles eltéréseket. Más, a lap, folyóirat a politika hullámvázának leginkább kitett intézmény. Nem feltétlenül a szépirodalmi lap, hanem a társadalomismereteket közlők. Született egy belső utasítás, sőt jogszabály, törvény, ami erre reagál. Ez például a "Lex Élet és Irodalom", vagyis hetilapot nem lehet támogatnia a NKA-nak, mondotta ki az akkori vezetés, amikor egyetlen hetilap volt, ami magát annak mondhatta. Most sincs sokkal több, ha csak a Heti Választ nem számolom ide, de nem számolom. Továbbra is él ez a szabály. Teljesen nyilvánvaló számunkra, hogy miért született meg, ma ezt ki kéne iktatni. Történtek a lapfinanszírozásban esetek, amikor vétőjogával élt az elnök, pontosabban nem élt, de kijelentette, ha a Mozgó Világ támogatást kap, ő meg fogja vétózni. Léteznek a rendszerbe beavatkozási pontok. Ezek jók is, meg rosszak is, de deformálják a rendszert. Minden eddigi elnök munkáját többé-kevésbé ismerve hadd jelentsem ki felelősséggel, hogy ezek mégis marginális ügyek voltak. A leghíresebb a Nitsch-féle kiállítás ügyében történt, amit befolyásolt a politikusok egyik részének az örülete, ezért történhetett meg a beavatkozás.

Cs. Tóth János

Ha megnézzük, kinek van a legtöbb előfizetése, jelen pillanatban ebben az évben mindent figyelembe véve a Székelyföld című folyóirat eladja a legtöbb számot, 1800 előfizetőnél többel rendelkezik. Ha a lakosságarányt nézzük, kívánjuk, itthon is legyenek ilyen folyóiratok.

Kalász Márton

Ilyen kiszolgáltatott helyzetben nagyon nehéz előfizetőket gyűjteni.

Nagy Gabriella

Ugyanazt a kérdést teszem fel Magi István úrnak, amit az előbb, méghozzá a költségvetési támogatásokkal kapcsolatban. Hogyan lehetséges, hogy 25 írószervezet kapott költségvetési támogatást, amikor ha nagyon erőteljesen gondolkodom, sem juthat eszembe több jelentős írószervezet, amelyik egyáltalán labdába rúghat, mint amennyit egy kezemen meg tudok számolni. Sorolhatnám, a Móricz Zsigmond Társaságtól kezdve a Dsida Jenő Baráti Körön át a Fekete István Társaságig, a Mikszáth Kálmán Társaságig tart el ún. irodalmi szervezeteket az állam.

Magi István

Nem tudom, hogy van-e 25 szervezet vagy támogatandó irodalmi társaság. Három dolgot tudok, ebben az évben kb. 32 szervezet pályázott, az a kuratórium, amelyik javaslatot tett a miniszter úrnak támogatásra, 25-öt tartott érdemesnek. A grémium javaslatát változatlanul fogadta el a miniszter. Az idén az összes kért összeg 106 millió forint volt. Ebből a 106 millió forintból áll rendelkezésre 39 millió 400 ezer forint, majdnem 40 millió. Ha ezt a 40 milliót a következő években sikerülne megduplázni, nagyjából és egészében ki lehetne elégíteni az ígéretek, amelyekkel az írószervezetek pályáztak. Jó lenne, ez az egyik legnagyobb dolgunk. Eddig minden évben sikertelenek voltunk abban, hogy a társadalmi szervezetek támogatását jelentősen emeljük. Az idén először volt szerencsém ott lenni a javaslatot tevő kuratórium ülésén, olyan minimális az emelkedés a tavalyihoz képest, hogy bázisra történt a megítélés, vagyis a tavalyi bázishoz viszonyítva. Nyilvánvaló, hogy ezek a társaságok nem egyformán kaptak támogatást, de a József Attila Kör a második legnagyobb összeget kapta. Az összes művészeti szervezet támogatására ebben az évben 165 millió forint állt rendelkezésre, ebből a legtöbbet a képzőművészet és az irodalom kapta. 40 milliót a képzőművészet és 39-et az irodalom, amikor a kereteket meghatároztuk, figyeltünk arra, hogy azok a társaságok részesüljenek nagyobb arányban –

ebből a piciből –, amelyek mögött nincs intézményi háttér, ahol a művészeti dolgozók fizetést kapnak. Több kellene, ráadásul nem is sokkal több.

Nagy Gabriella

2,5 millió forint, amit a József Attila Kör kapott éves támogatásként, ami havi 200 ezer forint körüli összeget jelent, ebből kell fizetni a villanyszámlát, az összes irodai költséget, ebből kell a jak-titkár és a jak-elnök honoráriumát kifizetni. Mennyire elég ez a pénz? Ez azt jelenti, semmilyen más alkalmazott nem lehetséges. Ha a Jak hathatósan szeretne részt venni bármilyen kuratóriumban, szeretne beleszólni a rá vonatkozó, őt, vagyis az irodalmat érintő a törvények szövegébe, és ehhez arra lenne szüksége, hogy egy jogászt alkalmazzon, aki szakmai tanácsokat ad, hogy hathatós legyen a jelenlét, nem teheti meg. Nem lehet ezt azszal enyhíteni, hogy a Jak pályázatot nyújthat be az NKA-hoz különböző rendezvényekre, Jak-füzetekre és más konkrét tevékenységekre, mert a működési költségre nincs más. At lehet hazudozni innen-onnan pénzeket, de...

Harsányi László

Jövőre lesz, a Nemzeti Civil Alap kifejezetten működési támogatásra létrejövő szervezet a maga 6 milliárdjával, ami nem kis pénz. De a törvénytervezet – úgy tudom – még a parlamenten nem, de már a kormányon átment. Létrejön tehát a Nemzeti Civil Alap, amely azokkal a személyi jövedelemadó 1%-aival fog gazdálkodni, amelyek nem találtak gazdára. Aki följánlja az 1%-át valamely civil szervezetnek, az eljut ahhoz, de aki nem ajánlja, az 1%-a fennmarad. Ebből a maradékból jön létre a Nemzeti Civil Alap, és ez a maradék több, mint amit felajánlanak. Formailag ugyanolyan pályázati rendszerében fog dolgozni, mint az NKA. Az országgyűlésnek 300-400 millió jelentéktelen pénz. Itt több forog, a két összeg között óriási a különbség.

Nagy Gabriella

Létrejött egy másik egyesület is, a MASZRE, a Magyar Szak- és Szépirodalmi Szerzők és Kiadók Reprográfiai Egyesülete, amely a fénymásolások és egyáltalán a sokszorosítások utáni jogdíjakat osztja újra el az irodalmi szereplők között. Az a kérdésem ez ügyben és az Ön által említett 1%-kal, illetve a befolyt AFA-val kapcsolatban, hogy hogyan lehet, hogy csak most történik ezekben döntés, amikor sok év óta folynak be ezek az összegek a költségvetésbe?

Harsányi László

Én erről keveset tudok elmondani, a MKKE vezetése megkeresett minket, hogy a befolyó összeg egy részéből ösztöndíj formájában a NKA folyósítson összegeket, de a rendelkezési jog az övé. Ha jól emlékszem, 25-30 millió körüli összeg áll rendelkezésre induláskor, kifejezetten ösztöndíjra. Még nem kaptam meg a döntést, de úgy tűnik számomra, mintha első körben nem kifejezetten irodalommal foglalkozó szerzőkre, hanem tudományos szervezetekre vonatkozna. Most ez a prioritásuk, de jövőre megváltozik. Magyarán lesz egy újabb kiegészítő forrás. Ha megismétlődik, hogy 25-30 millió jut évenként ösztöndíjra, az jó dolog. Nyilván a tárgyalásokat úgy kell majd folytatni, hogy hol az egyik szerzőtábor, hol a másik szerzőtábor számára nyíljon a lehetőség, váltakozva.

Cs. Tóth János

Minden fénymásolás lopás, lopás a könyvkiadótól, az írótól. Ennek következtében a lopás ellenértékét beszédetjük megfelelő szervekkel, és újraosztjuk a szereplők között, az írók, irodalmárok és egyebek között. Nemcsak a fénymásolás, hanem a sokszorosítás vagy más címen (nem tudjuk, mit fognak még föltalálni) és után is van beszédhető pénz. Abban maradtunk az elnökségben, hogy Magyarországon a legjobb, legfelkészültebb szakemberek az NKA-ban csoportosulnak, ossza el a nagy gyakorlattal rendelkező NKA,

adjuk át a pénzt, hogy ott legyen a szakmai felügyelet és elosztás, de a pénz természetesen innen kerül oda...

Nagy Gabriella

Arra kérem az itt ülőket, először is a két írószervezet elnökét, hogy pár mondatban foglalják össze, milyen finanszírozást tartanak elégségesnek, megfelelőnek, milyen koncepciót az irodalom működtetésére?

Menyhért Anna

Olyan finanszírozást szeretnék, amely nem készít libikókajátékra, csalásra. Ha van egy szervezet, és annak egy titkára, egy könyvelése, lehessen alkalmazottja is. Lehessen annyi pénze, hogy egy alkalmazott után TB-t tudjon fizetni, ne kelljen folyamatosan minden egyes lépésnél az APEH-hel szembekerülni, és meg lehessen az emberek munkáját fizetni. Ezen túl adhasson díjakat is majd a JAK...

Kalász Márton

Ámulva nézem én is, hogy a pályázati rendszer mennyi időnket lefoglalja. Azt a rendszert nem vetném el, ami van, ha kicsit több lenne a pénz. A Magyar Írószövetségnek 1200 vagy annál is több tagja van, ebből kb. 500 a határon túli, és az mindjárt megváltoztatja az egész képét, mert ez kötelességet, anyagi kötelességet is jelent velük szemben. A 20 milliós költségvetési támogatás soknak tűnik, mégis kevés. Hiller István 5 millióval kiegészítette. A sajtóban úgy jelent meg, hogy 25%-kal, az sokkal szebben hangzik. Csak reménykedhetünk, hogy nemcsak a Magyar Írószövetségnek, hanem minden írószervezetnek jut más támogatás is. A sajtóban megjelent ez az ösztöndíj-ígéret, abban a változatban, hogy tehetségek felkutatására szolgál. A beszélgetésünkben fiatal írók támogatásáról egyeztünk meg, hogy a Mórícz Zsigmond-ösztöndíj mellett legyen egy másik ösztöndíj, ami segíti a fiatal írók indulását, életét, úgy, hogy a határainkon túli írók is pályázhatnak.

Nagy Gabriella

Válaszadóinkat arra kérem, mondják meg, mivel tudnak minket biztatni.

Harsányi László

A NKA Magyarország legnagyobb mecenatúraszervezete, amelynek bevétele jövőre várhatóan eléri a 9 milliárd forintot. Ez még nem biztos, hogy jó hír Önöknek. A másik, ami szintén az invocáció része, hogy a kulturális kormányzat, magunk, akik az NKA-nak a policyját csináljuk, elég határozottak vagyunk abban, hogy az európai uniós csatlakozás mellett a magyar nyelvvel kapcsolatos támogatáspolitikát kialakítására, intézményes segítségre, mindenfajta újszerű megoldásra szükség van. Bár én nem féltem ezt a nyelvet a csatlakozástól, ez a nyelv, a nyelvi kultúra vagy szélesebben a kultúra lesz az átjárható híd a csatlakozás után, a schengeni határokon innen és túl maradt magyarok között. Tehát kínlódunk magunk is, hogy olyan lehetőségekhez juttassuk a magyar irodalmat, a magyar nyelven élő különböző kulturális területeket, hogy versenyképesek maradjanak, és amely lehetőségek a továbbélését az ebben működőknek biztosítja. De azt nem tudom megígérni, hogy ez mindenki számára kielégítő jövedelmet, megjelenést, jó fogadtatást jelent, csak azt, hogy a támogatás útját lehetőség szerint a NKA-nál meg kívánjuk könnyíteni. A jövő év kifejezetten az átépítésről szól, hogy a problémákat, bajokat, bürokratikus, molesztálási ügyeket felszámoljuk. Hogy ebből az irodalom mennyire kerül ki győztesen, ezt borítsa homály, mert magam sem tudom. Ez a rengeteg pénz annyit jelent, hogy a magyar kultúra egy-egy területére 400-500 millió forint jut, és nem több, ami nagyon szép pénz, csak kevés.

Magi István

Én egyetértek a közvetlen főnökömmel, amikor Schneider Márta azt mondta, hogy csak a költségvetési keretek szabnak határt annak, hogy az elképzelésünk szerint az irodalom finanszírozására mennyi pénzt kellene fordítani. Nem tudom megmondani, jövőre a költségvetési keretek milyenek lesznek. Én személy szerint azonosulni tudok a felvetésekkel, amiket elnök asszony, és amiket a moderátor asszony fölvetett, hogy kevés a Móricz-ösztöndíj összege, kevés az irodalmi díjak összege, amennyiben sikerül az új ösztöndíjat beindítani, azt olyan összeggel kell, amelyik tisztes megélhetést biztosít. Ezekre törekszünk az elkövetkezendő időszakban. Ki kell találni a formákat, kereteket, azt a finanszírozási rendszert, amely konkrét tervezet, konkrét finanszírozható projekt. Ahhoz lehet hozzá támogatást szerezni. Ebben ha partnereink lesznek, készséggel állunk rendelkezésre, sőt önök nélkül nem tudjuk megcsinálni.

Cs. Tóth János

Könnyű a dolgom, mert nem vagyok hivatali helyzetben. A jövőben csak lesz egy olyan összefogás, amely eredményt hoz, amely lényege, hogy a nemzeti jövedelem egy bizonyos százalékát – a dupláját annak, mint ami van – fordítsuk kultúrára, művészetre. Ez politikai döntés, nemzeti kultúrpolitika kérdése. Ha lesz a pártok közt megegyezés, bízom a dologban, különben meg ugyanaz a vacakolás lesz, úgyhogy amikor Grecsó lesz a kuratóriumban 20 év múlva, ugyanúgy ott fognak ülni, és beszélgetnek arról, hogy több pénz kellene. Bízom abban, hogy nem így lesz.